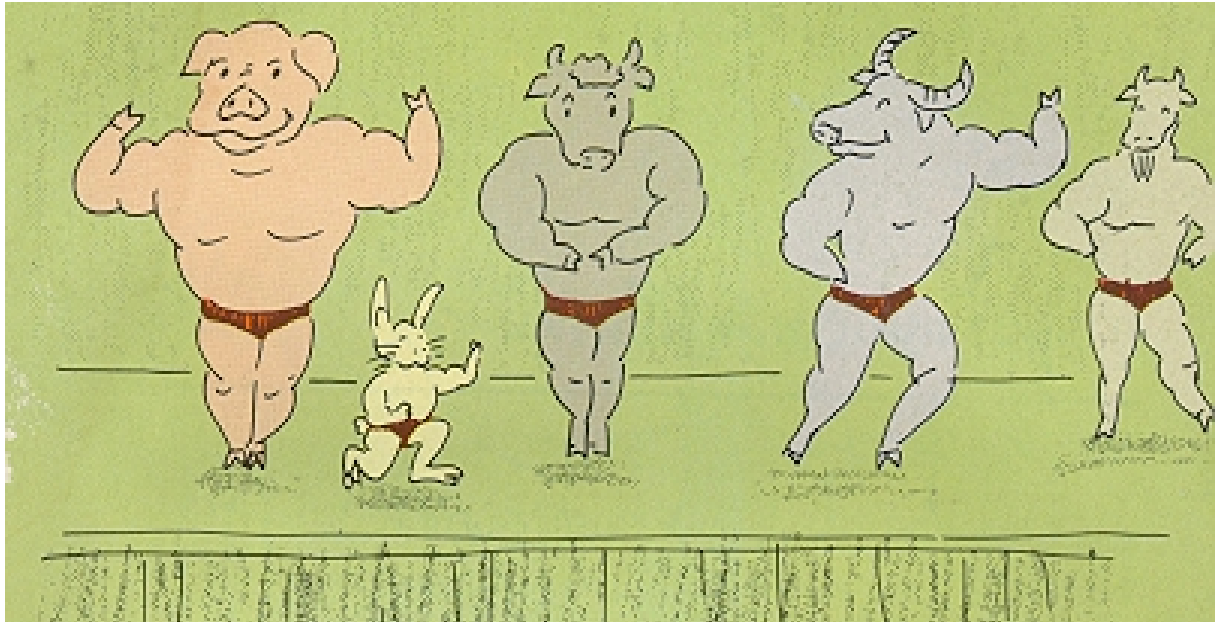

การตรวจสุขภาพสัตว์เบื้องต้น

สพญ. ภาวิณี วงศ์สนสุนีย์

ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมการเลี้ยงสุกรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- ความสำคัญของการตรวจสุขภาพสัตว์
- สุขภาพสัตว์ปกติ
- ช่วงเวลาที่ตกไข่จะเป็นช่วงที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการผสมพันธุ์
- สุขภาพสัตว์ป่วย
- สรุป

คำนำ

การตรวจสอบสุขภาพเบื้องต้น นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากต่อผู้เลี้ยงสัตว์ และจำเป็นอย่างมากที่จะต้องเรียนรู้ ไว้เพื่อความสำเร็จในการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งก็หมายถึงกำไร กำไรมากหรือน้อยส่วนใหญ่แล้วจะขึ้นอยู่กับค่ารักษาและป้องกันโรค เพราะค่าอาหาร และด้านการจัดการมักจะไม่ค่อยต่างกันมากนักในแต่ละฟาร์ม ดังนั้นถ้าผู้เลี้ยงสัตว์มีความรู้เกี่ยวกับการตรวจสอบสุขภาพสัตว์เบื้องต้นแล้ว ก็จะช่วยประหยัดค่ายาที่จะฉีดให้สัตว์ที่ปกติ ตลอดจนสามารถแก้ไขสถานการณ์ของโรคบางโรคได้ก่อนที่จะเสียหายเกินแก้ไข

เอกสารเผยแพร่ฉบับนี้ได้รวบรวมเอกสารของสัตว์ปกติและสัตว์ป่วยตลอดจนการแก้ไขเบื้องต้นไว้เพื่อให้ผู้อ่านใช้เป็นแนวทางในการตรวจสอบสุขภาพสัตว์ในฟาร์มของตนต่อไป

(สพ.ญ. ภาวิณี วงศ์สนสุนีย์)

การตรวจสุขภาพสัตว์เบื้องต้น

สพญ. ภาวิณี วงศ์สนสนีย์

ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมการเลี้ยงสุกรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ความสำคัญของการตรวจสุขภาพสัตว์

สุขภาพสัตว์ที่ดีหรือปกตินั้น หมายถึง สภาวะของความสมบูรณ์ของร่างกายสัตว์ที่เจริญเติบโต อยู่ได้อย่างดีในสภาวะแวดล้อม ดังนั้น สัตว์เลี้ยงจะมีสุขภาพดีได้นั้นขึ้นอยู่กับ การเลี้ยงดูที่ดี การกินอาหารที่มีคุณภาพดี การจัดการที่ดี การสุขาภิบาลที่ถูกต้อง และมีการป้องกันโรคที่ดี

สัตว์ที่มีสุขภาพดีนั้น เป็นสิ่งที่ผู้เลี้ยงสัตว์ทุกคนต้องการอย่างมาก แต่จะหาอย่างไรผู้เลี้ยงสัตว์จึง จะทราบว่าสัตว์ของตนนั้นมีสุขภาพดีหรือปกติ จึงทำให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพเบื้องต้นเป็นสิ่งจำเป็น และเข้ามามีบทบาทต่อผู้เลี้ยงสัตว์เป็นอย่างมาก เพราะผู้เลี้ยงสัตว์ยังไม่มีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องว่า "สุขภาพสัตว์ที่ดี" หรือ ปกติ หรือ "สุขภาพสัตว์ที่ป่วย" นั้นเป็นอย่างไร ซึ่งอาจจะ เป็นสาเหตุให้ผู้เลี้ยงสัตว์เข้าใจว่าถ้าสัตว์ของตนไม่กินอาหารหรือหญ้าเมื่อไร ก็แสดงว่าสัตว์ของตนป่วย แต่ความจริงสัตว์อาจไม่ป่วยก็ได้ แต่อาจเป็นเพราะไม่มีน้ำให้กินหรือเบื่ออาหาร หรือการที่สัตว์แสดงอาการไอ หรือจามอาจเนื่องจาอากาศหรือฝุ่นละออง หรืออาหารที่ให้กินเป็นผงละเอียดมากเกินไปก็ได้ หรือ การที่สัตว์ถ่ายออกมาเป็นสีดำหรือสีเขียว (สุกร) สาเหตุส่วนมากเนื่องมาจากกินอาหารที่ยาบเกินไป สาเหตุที่กล่าวมาข้างต้นนี้ไม่ได้เกิดเพราะสัตว์ป่วยจากการติดเชื้อโรค ดังนั้นการรักษาด้วยยาฆ่าเชื้อโรค จึงไม่จำเป็นต้องใช้ ผู้เลี้ยงสัตว์ควรจะปรับปรุงในด้านการเลี้ยงดูและอาหารให้เหมาะสมจะแก้ไขได้ดีกว่า ฉะนั้นถ้าผู้เลี้ยงสัตว์สามารถตรวจได้ว่าสัตว์เลี้ยงของตนป่วยหรือไม่ก็จะเป็นการช่วยประหยัดค่ายา และ แก้ปัญหาการดื้อยาของเชื้อโรคที่เกิดขึ้นในภายหลังได้ด้วย ตลอดจนสามารถช่วยชีวิตสัตว์ไว้ก่อนที่สัตว์จะป่วยหนักหรือป่วยเรื้อรังจนหมดทางรักษา

การตรวจสุขภาพสัตว์ เพื่อประกอบการวินิจฉัยโรคเบื้องต้นนั้นนับว่าเป็นสิ่งที่ไม่ยากนัก ถ้าผู้เลี้ยงสัตว์มีความสนใจกับสัตว์ของตน และสนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงของตน จากตำราหรือเอกสารทางวิชาการ หรือจากการสัมมนาวิชาการที่หน่วยราชการจัดตั้งขึ้น หรือการฝึกอบรม เป็นต้น รวมทั้งความเป็นคนช่างสังเกตในการค้นหาสิ่งผิดปกติจากสัตว์มาประกอบกันเข้า ผู้เลี้ยงสัตว์จะต้องสามารถทราบได้ว่าสัตว์เลี้ยงของตนป่วยหรือไม่ และถ้ามีประสบการณ์และความรู้มากขึ้นก็สามารถทราบว่า สัตว์เลี้ยงของตนป่วยด้วยโรคทางระบบใดของร่างกาย ตัวอย่างเช่น ป่วยด้วยโรคทางระบบหายใจหรือทางระบบสืบพันธุ์ เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้สามารถเลือกยารักษาโรคได้ถูกต้อง

สุขภาพสัตว์ปกติ

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ **สุขภาพสัตว์ที่ปกติ** ซึ่งผู้เลี้ยงสัตว์อาจต้องเรียนรู้เพื่อให้เลี้ยงสัตว์ประสบผลสำเร็จ และอยู่รอดได้ดังนี้

1. การหายใจ

การหายใจของสัตว์นั้น จะสังเกตได้จากการเคลื่อนที่ขึ้น-ลงของทรวงอกอย่างสม่ำเสมอ และอัตราการหายใจปกติของสัตว์แต่ละประเภท มีค่าดังนี้

โค	:	27-40	ครั้งต่อวินาที
แพะ	:	12-20	ครั้งต่อวินาที
แกะ	:	12-20	ครั้งต่อวินาที
สุกร	:	8-13	ครั้งต่อวินาที
กระต่าย	:	32-36	ครั้งต่อวินาที

หมายเหตุ การเคลื่อนที่ขึ้นและลงของทรวงอก นับเป็น 1 ครั้ง

อัตราการหายใจอาจจะเพิ่มขึ้นกว่าปกติเล็กน้อย ถ้าสภาพอากาศร้อนหรือสภาพโรงงานอัดขึ้นซึ่งสาเหตุเนื่องจากสัตว์ต้องการระบายความร้อนออกจากร่างกายทางลมหายใจ ให้มากขึ้นหรือสัตว์ต้องการอากาศหายใจมากขึ้น เนื่องจากสภาพแวดล้อมมีการถ่ายเทอากาศได้น้อย

2. การเต้นของหัวใจ

สามารถตรวจโดยการจับชีพจรที่เส้นเลือดแดงบริเวณใต้ขากรรไกรล่าง ซึ่งอัตราการเต้นของหัวใจหรือชีพจรปกติของสัตว์แต่ละประเภทมีค่าดังนี้

โค	:	60-100	ครั้งต่อวินาที
แพะ	:	70-80	ครั้งต่อวินาที
แกะ	:	70-80	ครั้งต่อวินาที
สุกร	:	60-80	ครั้งต่อวินาที
กระต่าย	:	140-150	ครั้งต่อวินาที

3. อุณหภูมิของร่างกายสัตว์

สามารถตรวจได้โดยใช้ปรอทวัดไข้สอดเข้าทางรูทวารหนัก (ก่อนสอดปรอทวัดไข้เข้ารูทวารหนัก จะต้องสะอาดแรง ๆ ให้ปรอทไหลลงไปในส่วนกระเปาะของปรอทวัดไข้เสียก่อน) โดยสอดปรอทวัดไข้ให้ลึกประมาณ 1.5 - 2 นิ้ว ปล่อยให้ปลายของปรอทวัดไข้แตะกับผนังของลำไส้ใหญ่ นานประมาณ 1 นาที แล้วจึงดึงออกมาอ่านค่า ซึ่งอุณหภูมิของร่างกายสัตว์ปกติแต่ละประเภทจะมีค่า ดังนี้

โค	:	100-102.8	องศาฟาเรนไฮต์
แพะ	:	101.7-105.3	องศาฟาเรนไฮต์
แกะ	:	100.9-103.8	องศาฟาเรนไฮต์
สุกร	:	102-103	องศาฟาเรนไฮต์
กระต่าย	:	102-103	องศาฟาเรนไฮต์

ถ้าสภาพอากาศแวดล้อมร้อน อาจมีผลต่ออุณหภูมิของร่างกายสัตว์ปกติ คือสามารถให้อุณหภูมิของร่างกายสัตว์สูงขึ้นกว่าปกติ นอกจากนั้นยังมีผลทำให้อัตราการหายใจเพิ่มขึ้นมากกว่าปกติด้วย ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุทำให้สัตว์เจ็บป่วยได้ง่ายขึ้น หรือ ซ็อคตายได้ ในกรณีที่ระบบควบคุมอุณหภูมิของร่างกายสัตว์เสียไป มักพบเสมอในสุกรที่โตเร็วหรือตะโพกใหญ่

4. การสืบพันธุ์

ระบบสืบพันธุ์เป็นระบบที่สำคัญมากที่สุดของสัตว์เศรษฐกิจ โดยเฉพาะสัตว์เพศเมียประเภท โค กระบือ เพราะสัตว์ประเภทนี้สามารถให้ลูกได้เพียง 1 ตัวต่อปี และต้นทุนการเลี้ยงต่อตัวก็สูงมากด้วย ระบบสืบพันธุ์ของสัตว์เพศเมียแต่ละประเภท จะเริ่ม**สมบูรณ์เพศ หรือสมบูรณ์พันธุ์** เมื่อ

โค	:	อายุ	12-18	เดือน
แพะ	:	อายุ	7-10	เดือน
แกะ	:	อายุ	8-12	เดือน
สุกร	:	อายุ	4-9	เดือน
กระต่าย	:	อายุ	5-6	เดือน

ช่วงระยะเวลาการแสดงอาการเป็นสัตว์ หรือเจ้า

โค	:	นาน	13-15	ชั่วโมง
แพะ	:	นาน	2-8	ชั่วโมง
แกะ	:	นาน	2-4	ชั่วโมง
สุกร	:	นาน	2-3	ชั่วโมง
กระต่าย	:	นาน	12-14	ชั่วโมง

ไขในรังไข่จะสุกและตกไข่เมื่อ

โค	:	ตกไข่	ภายหลังจากการเป็นสัตว์สิ้นสุครั้งสุดแล้ว	12-16	ชั่วโมง
แพะ	:	ตกไข่	ภายหลังการเป็นสัตว์แล้ว	นาน 33	ชั่วโมง
แกะ	:	ตกไข่	ในวันสุดท้ายของการเป็นสัตว์		
สุกร	:	ตกไข่	ภายหลังจากการเริ่มแสดงอาการเป็นสัตว์แล้ว	นาน 24-36	ชั่วโมง
กระต่าย	:	ควรกระตุ้นให้ตกไข่	ภายหลังจากการเริ่มแสดงอาการเป็นสัตว์แล้ว	นาน 6-8	วัน

**ช่วงเวลาที่ดีตกไข่จะเป็นช่วงที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการผสมพันธุ์

ถ้าผสมพันธุ์ไม่ติด สัตว์จะแสดงอาการกลับสัตว์หรือการเป็นสัตว์ (เจ้า) ให้เห็นอีกภายหลังจากการผสมพันธุ์แล้วเป็นระยะเวลาตามประเภทของสัตว์ดังนี้

โค	:	เฉลี่ย	20	วัน (18-24 วัน)
แพะ	:	เฉลี่ย	20	วัน (12-24 วัน)
แกะ	:	เฉลี่ย	17	วัน (12-19 วัน)
สุกร	:	เฉลี่ย	21	วัน (14-26 วัน)
กระต่าย	:	เฉลี่ย	16	วัน

ภายหลังจากการคลอดลูก สัตว์แสดงอาการเป็นสัตว์ หรือเจ้าให้เห็นเป็นระยะเวลาตามประเภทของสัตว์ดังนี้

แม่โค	:	ภายหลังจากการคลอดลูกแล้ว	นาน 41-60	วัน
แม่แพะและแกะ	:	ภายหลังจากการคลอดลูกแล้ว	นาน 60-150	วัน

(ถ้าไม่มีการดูดนมของลูก)

แต่แม่สุกรและแม่กระต่ายจะแตกต่างจากแม่โค แพะและแกะ คือ จะแสดงอาการเป็นสัตว์หลังหย่านม ดังนี้

แม่สุกร	:	ภายหลังจากการหย่านมแล้ว	นาน 7-15	วัน
แม่กระต่าย	:	ภายหลังจากการหย่านมแล้ว	นาน 2-3	วัน

ระยะเวลาการอุ้มท้องหรือการตั้งท้องของสัตว์แต่ละประเภทมีดังนี้

โค	:	นานประมาณ	282	วัน
แพะ	:	นานประมาณ	148	วัน
แกะ	:	นานประมาณ	140-160	วัน
สุกร	:	นานประมาณ	114	วัน (110-116 วัน)

กระต่าย : นานประมาณ 30-32 วัน

สัตว์แต่ละประเภทจะแสดงอาการเป็นสัตว์ (เจ้า) คล้ายๆ กัน อาการที่พบบ่อยๆ คือ สัตว์ที่มีอาการกระวนกระวาย ร้อง ปัสสาวะบ่อยครั้ง ปีนป่ายสัตว์ตัวอื่น หรือปีนป่ายกรงโดยเฉพาะสุกร กินอาหารน้อยลง และถ้าสังเกตที่อวัยวะเพศจะพบอาการบวมแดง หรือถ้าไม่พบอาการบวมแดงให้เปิดดูภายในอวัยวะเพศจะเห็นเยื่อบุผิวภายในของปากช่องคลอดจะมีสีชมพูอมแดง และมีน้ำเมือกใสเคลือบอยู่ที่เยื่อบุผิวด้วย โดยเฉพาะแม่โคจะสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนโดยมีน้ำเมือกใสจะไหลเยิ้มออกมาจากช่องเพศเกาะกันเป็นสายยาวออกมา

5. เยื่อตาและเหงือก

สัตว์ที่มีสุขภาพดี เมื่อเปิดดูที่เยื่อตาและเหงือกจะมีสีชมพูอ่อน

6. ลูกตา

ปกติลูกตาจะใสวาว สนใจและตื่นเต็นกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

7. จมูก

สัตว์ที่มีสุขภาพดี บริเวณปลายจมูกจะชื้นอยู่ตลอดเวลา

8. ผิวงหนังและขน

จะดูเรียบเป็นเงามัน

9. การขับถ่ายอุจจาระ

อุจจาระจะมีลักษณะไม่แข็งเป็นก้อนหรือเป็นเม็ด (ยกเว้นกระต่าย) หรือเหลวเป็นน้ำ และสีของอุจจาระจะมีสีเขียวแก่หรือสีดำ ซึ่งขึ้นอยู่กับอาหารสัตว์กินเข้าไป

10. การขับถ่ายปัสสาวะ

ปัสสาวะจะมีสีเหลืองอ่อน ไม่มีสีและใส

11. การกินอาหาร

เมื่อถึงเวลากินอาหาร สัตว์จะแสดงอาการกระวนกระวายที่จะได้กินอาหาร

12. การกินน้ำ

สัตว์จะกินน้ำตลอดเวลา โดยเฉพาะสัตว์ที่เลี้ยงลูกหรืออยู่ในระยะที่ให้นมจะต้องการน้ำมากขึ้นกว่าปกติ

13. ความสนใจกับสภาพแวดล้อม

สัตว์ที่มีสุขภาพดีจะสนใจ หรือตกใจง่าย หรือตื่นเต้นกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

สุขภาพสัตว์ป่วย

กรณีสัตว์ที่ป่วย หรือสัตว์ที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์ อาการที่ผู้เลี้ยงสัตว์สามารถสังเกตเห็นได้ มีดังนี้

1. การกินอาหาร

สัตว์ป่วยจะกินอาหารน้อยลงหรือไม่สนใจที่จะกินอาหาร

2. อุณหภูมิของร่างกาย

สัตว์ป่วยจะต้องมีอุณหภูมิของร่างกายสูงกว่าปกติ หรือเรียกว่า **"สัตว์มีไข้"**

โค	:	ป่วย อุณหภูมิจะสูงกว่า	103	องศาฟาเรนไฮต์
แพะ	:	ป่วย อุณหภูมิจะสูงกว่า	105	องศาฟาเรนไฮต์
แกะ	:	ป่วย อุณหภูมิจะสูงกว่า	104	องศาฟาเรนไฮต์
สุกร	:	ป่วย อุณหภูมิจะสูงกว่า	103	องศาฟาเรนไฮต์
กระต่าย	:	ป่วย อุณหภูมิจะสูงกว่า	103	องศาฟาเรนไฮต์

อุณหภูมิของร่างกายสูงกว่าปกติเมื่อสัตว์ป่วย สาเหตุก็เนื่องจากเชื้อโรคไปรบกวนการควบคุมอุณหภูมิของร่างกาย

3. ความสนใจกับสภาพแวดล้อม

สัตว์จะแสดงอาการซึม ไม่สนใจต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงหรือเสียงเคาะเรียก

4. จมูก

บริเวณปลายจมูกของสัตว์ป่วยจะแห้ง อาจพบน้ำมูกใสหรือขุ่นเขียวก็ได้ แล้วแต่ชนิดของเชื้อโรค

5. ไอหรือจาม

โดยแหวะสุกรหรือกระต่ายที่ป่วยด้วยโรคติดเชื้อทางระบบหายใจจะมีอาการไอหรือจามมาก

6. ผิวหนังและขน

สัตว์ป่วยจะมีผิวหนังซีดขาว (สุกร) และขนจะหยาบยาวไม่เป็นมันหรือเป็นแผลหรือมีฝีหรือตุ่มแดงที่ผิวหนัง

7. เยื่อตาและเหงือก

จะมีสีชมพูเข้มหรือแดงเมื่อสัตว์ป่วยมีไข้ หรือมีสีขาวซีดเมื่อสัตว์ป่วยเป็นโรคโลหิตจาง หรือโรคพยาธิภายในช่องท้อง หรือช่องอกหรือมีพยาธิในเลือด เป็นต้น

8. การกินน้ำ

สัตว์ป่วยจะกินน้ำน้อยลง และถ้าสัตว์ไม่สนใจที่จะกินน้ำเลยแสดงว่าสัตว์ป่วยหนัก หรือใกล้ตาย

9. การหายใจ

อัตราการหายใจของสัตว์ป่วยอาจจะเพิ่มมากขึ้นหรือน้อยลงกว่าปกติได้ และการหายใจขึ้นลงของทรวงอกจะไม่สม่ำเสมอ สาเหตุส่วนมากเนื่องมาจากการติดเชื้อโรคทางระบบหายใจหรือโรคหัวใจ

10. การเต้นของหัวใจ

อัตราการเต้นของหัวใจของสัตว์ป่วยอาจจะเร็วหรือช้ากว่าปกติ ซึ่งสาเหตุเนื่องมาจากโรคโลหิตเป็นพิษ โรคติดเชื้อทางระบบหายใจ โรคหัวใจ หรือเลือดตกในช่องท้องหรือช่องอกก็ได้

11. การขับถ่ายอุจจาระ

อุจจาระของสัตว์ป่วยมักจะมีลักษณะแข็งเป็นเม็ดหรือเหลวเป็นน้ำ หรือมีเลือดหรือมูกเลือดปนออกมา

12. การขับถ่ายปัสสาวะ

ปัสสาวะของสัตว์ป่วยมักจะมีลักษณะขุ่นหรือมีเลือดปน หรือมีสีเหลืองเข้มขึ้น

13. การเจริญเติบโต

สัตว์ป่วย จะโตช้า ผอม ซึ่งสาเหตุที่พบเป็นปัญหามากคือ โรคพยาธิภายในและภายนอก หรือโรคลำไส้อักเสบเรื้อรัง หรือโรคปอดเรื้อรัง

14. การสืบพันธุ์

สัตว์เพศเมียและผู้เมื่อถึงอายุสมบูรณ์พันธุ์ แต่ไม่แสดงอาการหรือลักษณะของเพศหรือความต้องการทางเพศหรือความต้องการทางเพศออกมาให้เห็น

15. การคลอดลูก

เมื่อสัตว์ตั้งท้องและถึงกำหนดคลอดลูกแล้ว แต่ไม่มีการคลอด (ท้องเทียม) เกิดขึ้น หรือระยะเวลาการคลอดนานกว่าปกติ หรือการคลอดที่ผิดปกติ เนื่องจากเชิงการแคบ หรือลูกตัวโตเกินไป หรือช่องคลอดไปเปิด หรือมดลูกไม่มีการบีบตัว

16. เต้านม

สัตว์ป่วยด้วยโรคเต้านมอักเสบ จะพบอาการเต้านมบวม แดง ร้อน และแข็ง (ไม่นุ่มหรือ)

17. ช่องคลอด

ภายหลังการผสมพันธุ์ หรือการคลอดลูกมีการจัดการไม่สะอาด จะพบหนองสีครีมหรือเขียวไหลออกจากช่องคลอด

18. การเดินและท่าเดิน

การเดินและท่าเดินจะผิดปกติเมื่อสัตว์ป่วยด้วยโรคทางระบบประสาท ตัวอย่างเช่น เดินเป็นวงกลมหรือเดินแข็งเกร็ง เพราะเป็นโรคบาดทะยัก เป็นต้น

หลังการตรวจสุขภาพสัตว์เบื้องต้นที่จะประกอบการวินิจฉัยโรคเบื้องต้นนั้น จะต้องอาศัยข้อมูลดังต่อไปนี้ มาประกอบกัน คือ

1. ประวัติสุขภาพสัตว์

ซึ่งมีรายละเอียดตามประเภทของสัตว์ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ประวัติโคหรือแพะ หรือแกะ หมายเลข.....

วันเดือน ปี เกิด.....พ.ศ.....พ่อหมายเลข.....

แม่หมายเลข.....ทำวัคซีนโรคปากเท้าเปื่อยชนิด.....

ครั้งต่อไปเมื่อ.....ครั้งต่อไปเมื่อ.....

ครั้งต่อไปเมื่อ.....ครั้งต่อไปเมื่อ.....

ทำวัคซีนโรคคอบวม (เฮโมรายิกเซพติซีเมีย) เมื่อ.....

ครั้งต่อไปเมื่อ.....ครั้งต่อไปเมื่อ.....

ทำวัคซีนโรคแท้งติดต่อ (บรูเซลโลซิส) สเตรน.....เมื่อ.....

ตรวจโรคแท้งติดต่อเมื่อ.....ผล.....

ครั้งต่อไปเมื่อ.....ผล..... (กรณีไม่ได้ทำวัคซีน)

ตรวจพยาธิเมื่อ.....พบพยาธิ.....

ยาถ่ายพยาธิชื่อ.....ถ่ายพยาธิเมื่อ.....

ครั้งต่อไปเมื่อ.....ครั้งต่อไปเมื่อ.....

ป่วยครั้งแรกเมื่อ.....อาการที่พบ.....

ยาที่ใช้รักษา.....

ผลการรักษา.....

ป่วยครั้งที่สองเมื่อ.....อาการที่พบ.....

ยาที่ใช้รักษา.....

ผลการรักษา.....

ป่วยครั้งที่สามเมื่อ.....อาการที่พบ.....

ยาที่ใช้รักษา.....

ผลการรักษา.....

หมายเหตุ.....

ประวัติสุกรพันธุ์.....เบอร์.....

วันเดือน ปี เกิด.....พ.ศ.....

ชนิดธาตุเหล็กเมื่อ.....ปริมาณ.....มิลลิกรัม

ทำวัคซีนโรคคหิวาต์สุกรเมื่อ.....ครั้งต่อไปเมื่อ.....
ครั้งต่อไปเมื่อ.....ครั้งต่อไปเมื่อ.....

ทำวัคซีนโรคปากเท้าเปื่อยชนิด.....เมื่อ.....

ตรวจพยาธิเมื่อ.....พบพยาธิชนิด.....

ถ่ายพยาธิด้วยยา.....เมื่อ.....
ครั้งต่อไปเมื่อ.....ตรวจพยาธิเมื่อ.....

.....ผล.....

ตรวจโรคแท้งติดต่อเมื่อ.....ผล.....

ครั้งต่อไปเมื่อ.....ผล.....

ป่วยครั้งแรกเมื่อ.....อาการที่พบ.....

ยาที่ใช้รักษา.....

ผลการรักษา.....

ป่วยครั้งที่สองเมื่อ.....อาการที่พบ.....

ยาที่ใช้รักษา.....

ผลการรักษา.....

หมายเหตุ.....

2. ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนสัตว์ป่า

ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนสัตว์ป่วยที่เกิดขึ้น ก็ยังสามารถนำมาใช้ประกอบการวินิจฉัยโรคเบื้องต้น ได้ อีกด้วย ดังนี้

2.1 ถ้ามีจำนวนสัตว์ป่วย 1 หรือ 2 ตัวในฝูงเดียวกันหรือคอกเดียวกัน และจำนวนสัตว์ป่วย ไม่เพิ่มจำนวนมากขึ้นในวันต่อมา อาจจะวินิจฉัยว่าสัตว์ป่วยตัวนั้นเป็น โรคไม่ระบาด

2.2 ถ้ามีจำนวนสัตว์ป่วยมากกว่า 3 ตัวขึ้นไปในฝูงเดียวกันหรือคอกเดียวกันและจำนวนสัตว์ป่วย **เพิ่มจำนวนมากขึ้นในวันต่อมา** อาจจะมีวินิจฉัยว่าสัตว์ป่วยเหล่านั้นเป็น **โรคระบาด** หรือการจัดการฟาร์มใน **ด้านการเลี้ยงดู หรืออาหารล้มเหลว**

จากจำนวนสัตว์ป่วยจึงสามารถช่วยบ่งบอกถึงความรุนแรงของสาเหตุที่ทำให้สัตว์ป่วย และความยากง่ายในการรักษาหรือการแก้ไข และในกรณีที่เกิดโรคระบาด ควรรีบแจ้งหน่วยงานสัตว์แพทย์ของราชการให้ช่วยแก้ไขโดยด่วน

3. อาการที่สัตว์ป่วยแสดงออกมาให้เห็น

ซึ่งอาการที่ป่วยแสดงออกนั้น สามารถตรวจพบได้โดย

3.1 การซักถามจากคนเลี้ยงสัตว์ การซักถามอาการจากคนเลี้ยงสัตว์นั้น จะมีความเชื่อถือได้ไม่เกิน 70 เปอร์เซ็นต์ เพราะคนเลี้ยงสัตว์ ถ้ารักสัตว์เลี้ยงของตนเองมากก็จะเล่าอาการป่วยของสัตว์มากเกินความจริง หรือถ้าไม่สนใจสัตว์เลี้ยงของตนเองคนเลี้ยงก็ไม่กล้าเล่าอาการป่วยจริงอีก เพราะกลัวจะถูกต่อว่า ว่าไม่สนใจปล่อยให้สัตว์ป่วยหนักแล้วจึงมาแจ้ง ส่วนมากคนเลี้ยงสัตว์ประเภทหลังนี้ จะบอกว่าสัตว์เพิ่งป่วย ถึงแม้ว่าความจริงเป็นสัตว์ป่วยตัวนั้นจะป่วยมาหลายวันแล้วก็ตาม

3.2 การตรวจพบอาการได้จากการสังเกต อาการที่ตรวจพบได้นั้น ได้มาจากการสังเกตจากสัตว์ป่วยประกอบกับสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวสัตว์ อาการที่สามารถตรวจพบได้ ด้วยการสังเกตได้แก่ อาการซึม เบื่ออาหาร ไม่กินอาหารหรือกินอาหารน้อย น้ำมูกไหล ชีตากรัง หายใจลำบาก หายใจแรง ไอหรือจาม น้ำลายไหล ปลายจมูกแห้ง ผิวหนังซีดขาวหรือหยาบแห้งไม่เป็นมัน ขนยาวไม่เป็นมัน การเดิน-นั่ง นอนผิดปกติ อุจจาระเป็นเม็ด (ยกเว้นกระต่าย) หรือเหลวเป็นน้ำ หรือมีมูกเลือดปนออกมาด้วยปัสสาวะสีเหลืองเข้ม หรือ ชุ่น หรือมีเลือดปน เป็นต้น

3.3 การตรวจพบอาการได้โดยการใช่มือสัมผัส อาการที่ตรวจพบได้โดยการใช่มือสัมผัส ได้แก่ อาการไข้ (โดยใช้หลังมือแนบที่บริเวณหลังหู หรือบริเวณขาหนีบของสัตว์) หรือบริเวณที่มีอาการบวมเพื่อตรวจดูว่าเป็นฝีหรือเนื้องอกหรือบริเวณใต้ท้องของสัตว์ที่มีอาการบวม เพื่อดูว่าเป็นฝีหรือไส้เลื่อน เป็นต้น

3.4 การตรวจพบอาการไข้โดยการใส่ปรอทวัดไข้ ปรอทวัดไข้สามารถบอกให้ผู้เลี้ยงสัตว์ทราบว่าสัตว์เลี้ยงของตนป่วยหรือไม่ และช่วยให้ผู้เลี้ยงสัตว์ทราบว่าสัตว์ที่รักษาอยู่นั้นออกฤทธิ์ทำลายเชื้อโรคในตัวของสัตว์ได้ดีแค่ไหน การใช้ปรอทวัดไข้ยังสามารถช่วยบ่งบอกถึงระยะเวลาของการรักษาว่าจะนานกี่วัน ถ้าการรักษาด้วยยารักษาโรคนั้นออกฤทธิ์ทำลายเชื้อโรคในตัวของสัตว์ได้ดีแล้ว อุณหภูมิของร่างกายสัตว์ป่วยก็จะลดลงเป็นปกติในวันต่อมา และให้ทำการรักษาต่ออีก 2 วัน และถ้าอุณหภูมิของร่างกายสัตว์ป่วยลดลงเป็นปกติในวันที่ 2 หรือวันที่ 3 ให้ทำการรักษาต่ออีก 2 วันเช่นกัน แต่ถ้าสัตว์ยังมีอาการไข้เหมือนเดิมแสดงว่ายารักษาโรคนั้นใช้ไม่ได้ผล ระยะเวลาของการรักษาก็จะนานขึ้น

จากการตรวจหาอาการสัตว์ป่วยทั้ง 4 วิธีนั้น จะช่วยให้ผู้เลี้ยงสัตว์ทราบว่าสัตว์ของตนป่วยหรือไม่ แต่ถ้ามีประสบการณ์ความรู้อาจพอผู้เลี้ยงสัตว์ก็สามารถบอกได้ว่าสัตว์ของตนป่วยเป็นโรคเกี่ยวกับระบบใดของร่างกายสัตว์ หรือป่วยเป็นโรคระบาดหรือไม่ เพื่อจะทำการแก้ไขได้ถูกต้องก่อนที่สัตว์จะตายหรือแก้ไขไม่ทัน

ถ้าผู้เลี้ยงสัตว์ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการตรวจสุขภาพสัตว์เบื้องต้นแล้วสัตว์ที่เพิ่งเริ่มป่วยก็จะได้ไม่ได้รับการบำบัดรักษาอย่างถูกต้องในทันที ซึ่งอาจจะมีผลทำให้สัตว์บางตัวตายและบางตัวป่วยเรื้อรัง เนื่องจากร่างกายสามารถต่อสู้กับเชื้อโรคได้บ้าง จึงอาจไม่ถึงตายแต่จะแสดงอาการป่วยหนักออกมาให้เห็น ซึ่งในช่วงนี้การรักษาจะยากขึ้นและสัตว์ป่วยจะโตช้าและผอมลง

สรุป

อาการของสัตว์ที่มาสารถตรวจพบได้ทั้งหมดนั้น สามารถนำมาสรุปเข้าเป็นระบบ ได้ดังนี้

1. โรคที่ติดเชื้ทางระบบหายใจ

อาการที่ตรวจพบได้คือ สัตว์มีไข้สูง เยื่อตาแดง ซึม เบื่ออาหาร หรือ ไม่กินอาหาร ไอ จาม หายใจลำบาก หรือหายใจแรง หรือหอบ น้ำมูกไหลมีขี้ตา

สำหรับยาที่ให้ผลต่อการติดเชื้ระบบหายใจที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรียได้แก่ ยาปฏิชีวนะ ตัวอย่างเช่น ยาเพ็นนิซิลิน ยาแอมพิซิลิน ยากลุ่มเตตราไซคลิน และยาอีริโทรมัซซิน เป็นต้น และยากลุ่มซัลฟาและถ้ามีไข้สูงก็ควรใช้ยาลดไข้ร่วมด้วย ตัวอย่างเช่น ยาพาราเซตามอล ยาโนยาอิน เป็นต้น

2.โรคติดเชื้ทางระบบทางเดินอาหาร

อาการที่สามารถตรวจพบได้คือ มีไข้ อุจจาระเหลวเป็นน้ำมีสีเหลืองหรือ แดง หรือน้ำตาล หรือมีมูกเลือดปนออกมาด้วย ถ้าไม่รีบทำการรักษาสัตว์ป่วยจะมีอาการผิหนังแห้ง ขนหยาบไม่เป็นมัน ซึม และเบื่ออาหาร

สำหรับยาที่ให้ผลต่อโรคที่ติดเชื้ทางระบบทางเดินอาหารที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ได้แก่ ยาปฏิชีวนะ ตัวอย่างเช่น สเตริปโตมัซซิน ยานีโอมัซซิน และยาคลอแรมเฟนิคอล เป็นต้น ยากลุ่มซัลฟา และยาสังเคราะห์ในกลุ่มไนโตรฟูราโซน และถ้าสัตว์สูญเสียน้ำมากก็ควรจะให้เกลือ โดยการฉีดเข้าเส้นเลือด

**** หมายเหตุ กรณีสัตว์ท้องอืด วิธีการแก้ไขอย่างง่าย ๆ ทำได้โดยการไล่ให้สัตว์เดิน หรือวิ่งให้มากขึ้น และใช้น้ำมันพืชกรอกปากสัตว์**

3. โรคติดเชื้อทางระบบสืบพันธุ์

อาการที่ตรวจพบได้ คือ มีไข้ หนองไหลออกจากช่องคลอด เต้านมบวม แดง ร้อน และแข็งซึ่ม และเบื่ออาหาร ในกรณีที่สัตว์ท้องพบว่าจะทำให้แท้งลูก

สำหรับยาที่ให้ผลต่อโรคที่ติดเชื้อทางสืบพันธุ์ที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ได้แก่ ยาปฏิชีวนะ ตัวอย่างเช่น ยาเพนิซิลิน ยาลิวโอซิลิน ยาคลอกแซมเฟนนิคอลล และยากุ่มเตตราไซคลิน เป็นต้น และยากุ่มซัลฟา (ในกรณีการรักษาเต้านมอักเสบของโคนมใช้ยาสอดเข้าในหัวนม หรือใช้ยาเหน็บในช่องคลอดกรณีรักษามดลูกอักเสบ)

4. โรคติดเชื้อทางระบบประสาท

อาการที่สามารถตรวจพบได้ คือ ใช้สูก ทำเดินแข็งผิดปกติ ตัวสั่นจนกินอาหารไม่ได้ เดินไม่สัมพันธ์กัน ขาเกร็ง และชัก

สำหรับที่ให้ผลต่อโรคติดเชื้อทางระบบประสาทที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย เช่น โรตบาดทะยัก ยาปฏิชีวนะที่ใช้รักษาคือ ยาเพนิซิลิน และยาแอนด์ทีออกซิน

5. โรคติดเชื้อทางระบบขับถ่ายปัสสาวะ

อาการที่ตรวจพบได้ คือ มีไข้ ปัสสาวะขุ่นขาว หรือมีสีแดง หรือสีน้ำตาลแดง อาจพบอาการซึมและเบื่ออาหารด้วย

สำหรับยาที่มีผลต่อโรคติดเชื้อทางระบบขับถ่ายปัสสาวะที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรานั้น ส่วนมากนิยมใช้กลุ่มซัลฟา

สำหรับอาการที่กล่าวมาทั้ง 5 ระบบ เป็นเพียงอาการของโรค ซึ่งอาจจะพบเพียงอาการใดอาการหนึ่งเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องพบทั้งหมด ดังนั้นถ้าสัตว์เลี้ยงของท่านแสดงอาการป่วยดังกล่าวมาแล้วข้างต้น และท่านได้ดำเนินการรักษาสัตว์ป่วยด้วยตนเอง ถ้าการรักษาโรคไม่ตอบสนองต่อยาที่ใช้รักษาหรือเกิดปัญหาโรคระบาดขอให้ท่านรีบแจ้งหน่วยงานสัตวแพทย์โดยด่วน

สัตว์ป่วย ! อย่ารักษาด้วยตนเอง

ควรแจ้งสัตวแพทย์ทันที